

Gábor Ignác Temetési Értesítése

Dr. GÁBOR GYÖRGY, JUDIT, MARIANNE gyermekei, GÁCH MARIANNE menyje, KOLLER GYÖRGY és RÓNAI MIHÁLY ANDRÁS vejei a maguk és elhurcolt édesanyjuk, illetve anyósuk, GÁBOR IGNÁCNÉ RAISS IZABELLA LUCIA nevében keserű árvaságuk minden gyászával jelentik, hogy drága édesapjuk, illetve apósuk, a legjobb lélek és legderűsebb szellem, a magyar szó szerelmes kutatója s a magyar ifjúság nemzedékeinek buzgó, áldozatos szívű nevelője,

GÁBOR IGNÁC

a Gábor-fiúnevelőintézet alapító igazgatója,
a cserkészetet megelőző Vándordiak-mozgalom
kezdeményezője,
az 1918-as „Forradalmi Könyvtár” és a „Népszerű
Zsidó Könyvtár” alapítója,
a jeles műfordító s a magyar verstan és ritmus
elméletének nagynevű úttörője

életének 77-ik, boldog, szép házasságának 45-ik
évében, 1945. január 10-én este nyilas gép-
pisztolytól vértanúhalált halt.

1946. március 15-én, pénteken délután 3 óra-
kor helyezük immár végső, örök nyugalomra
a rákoskeresztúri zsidó temetőben, a Pesti
Chevra Kadisa Szentegylet adományozta dísz-
sírhelyen.

Gyászjelentés az 1945. január tizedikén, a Liszt Ferenc téren meggyilkolt édesapám végső nyughelyre való temetéséről.

A család már a mama nélkül költözött az Alkotmány utcából a Hold utcába. A Svéd Vöröskeresztnek volt ott egy lakása, ahol huszonöt zsidót helyeztek el. A házat megismerem, de a számot nem tudom. Gettóban egyik családból sem volt senki.

Papán és az anyósomon-apósomot kívül velük volt az utolsó napokban Bálint, a sógorom is. Munkaszolgálatos volt Budapesten, utcát söpörtek, s onnan valahogy sikerült neki ellőgni.

Papa az ostrom alatt a pincében is dolgozott, de tulajdonképpen nem volt hajlandó ott aludni, fölment a lakásba. Elcserélte a klasszikus, széles, arany jegygyűrűjét élelmiszerre, tárolta, hogyha a mama visszajön, legyen mit ennie. Mindenki, én is, papa is szentül hittük, visszajön.

Mamát november tizenötödikén fogták el a Gyöngyház utcában hűgával és annak lányával együtt, s vitték az Óbudai Téglagyárba. Próbáltuk kimenteni, de nem sikerült. A nővérem leendő férje kihozó volt, találkozott is a mamával, de azt mondta neki: "Majd a Mityuék kihozzák."

Aztán meghallottuk, hogy már elvitték. Gönyűig gyalogoltak. Ott volt egy Vöröskereszt-segélyhely, ahol véletlenül egy baldóci lány volt, és a mama hozzá került. Ő volt az utolsó, aki látta. Ezt tőle tudjuk. Azt mesélte, mamának el volt törve a karja. Ki tudja, mit csináltak vele. És ő ezen az alapon a mamát ott tudta volna fogni a segélyhelyen. De a mama azt mondta, hogy nem maradhat, mert neki meg kell találnia a többieket, a hűgát meg annak a lányát, s azt gondolta, hogy a papáékat is.

Azt mondták, hogy aki nem tud tovább gyalogolni, mehet tutajon. Persze mindenki jelentkezett. Mind elpusztultak. Azért festettem én olyan sok holokausztképet, mert ez mindig előttem volt. Nemrég volt az újságban -- és én ezt eddig nem tudtam --, hogy a tutajokat ott helyben elsüllyesztették. Aki érezte, hogy süllyed a tutaj, beugrott a jeges vízbe -- november közepén, hogy az, milyen volt! --, azokat lelőtték. Állat ilyet nem csinál a saját fajtájával, igaz?

Január kilencedikén a ház zsidó lakóit összeszedték. A Royal Szálloda mellett volt egy nyilas ház, odavitték őket. A férfiakat összeverték, de a papát elengedték, s ő lent megvárta a többieket.

Hogy aztán tovább hogy volt, azt onnan tudjuk, hogy a felszabadulás után eljött hozzánk egy nő, akinek mind a két keze hiányzott. Lelőtték, de életben maradt. Együtt vitték el őket, párban mentek az utcán, ő a papával ment. És a papa azt mondta: "Itt a malchemóvesz." Zsidó szó: a halál angyala. Én nem ismertem ezt a szót, akkor tanultam meg szégyenszemre. Szóval papa érezte, hogy ez a malchemóvesz. Azt mondták nekik, hogy viszik őket a gettóba -- és útközben a Liszt Ferenc téren mindenkit lelőttek. Elgondolni azt, hogy valaki reggel fölkel, megfésülködik, fogat mos, megborotválkozik, szóval megcsinálja az egész procedúrát azért, hogy a Liszt Ferenc téren fejezze be 1945. január tizedikén este. És ott több mint ötszáz hulla volt -- semmi emlékmű nem jelzi!

Azt hittük, hogy a gettóba vitték őket. Amikor kinyitották a gettót [január 18.], dőltek ki a népek, és mindenkit megszólítottunk, nem találkoztak-e velük, nem tudnak-e róluk. Senki nem tudott semmit, ezért kezdtük a kórházakat járni. Az egyik kórházban felfedeztünk egy lányt, aki a szüleivel a papáék melletti szobában lakott a Hold utcában. Nem tudom, tudtuk-e, hogy ő abban a kórházban dekkol. Nem volt ápolónő, de annak volt kiadva. Ő mesélte, hogy egy német tiszt -- közöttük is volt néhány rendes ember -- bevitte a papáját tarkólövessel a kórházba, aki még annyit tudott mondani a lányának: "Az anyád a Liszt Ferenc téren halt meg." És azzal ő is meghalt.

Ez lett a nyom. Így mentünk el a Liszt Ferenc térre, ahol végigjártuk a házakat. Azt mondták, hogy itt rengeteg halott volt, nem csak zsidó, légitámadás is volt a sortűz után, és akkor a nyilasok iszkoltak. Ezt hallottuk egy túlélő lánytól. De ott van, mondták -- ahol most a könyvesbolt van, a Liszt Ferenc téri oldalon -- egy alagsori helyiség, ahol egy Vöröskereszt-segélyhely működik, és ott van lista a hullákról. Hát persze odamentünk.

Ez egy rémtörténet! Ott ült egy magányos férfi. Mondtuk neki: "Hallottuk, van magánál lista." Erre azt mondja: "Hát lista csak a keresztényekről van." Mert ugye volt keresztény légitámadás-halott is. "Zsidókról nincs lista, de egy zsidó biztosan volt, mert megtaláltuk az orvosi táskáját." Elővette. Az anyósom orvosi táskája volt -- két helyen átlőve --, benne voltak a Rónai család svéd schutzpassai, a papáé nem.

Azt a percet nem lehet elfelejteni! Mityu abban a percben tudta, hogy a családja odavan. Én is tudtam. De az nem volt még biztos, hogy a papa is, hiszen később hallottuk, hogy elengedték. Azonkívül mi szentül hittük, hogy a mama visszajön. Pár nap múlva viszont jött hozzánk az a kéz nélküli nő, s akkor bizonyos lett, hogy a papa is ott van a Liszt Ferenc téren.

Egy teljes évig jártunk a fővároshoz az exhumálás miatt. Érdekes, hogy se a nővérem, se a bátyám soha nem jött. Mi a Mityuval mindennap elmentünk. Végül elrendelték. Ugyanaz a főváros most ott dínomdánomot csinál a Liszt Ferenc téren. Broadway! Zenélnek, éttermek, kávéházak vannak. Ez bűnös dolog. Hiszen ez egy temető volt! Hogy lehet ott, ahol ennyi hulla volt? Én ezt megbocsáthatatlannak tartom.

Az exhumálás borzalmas volt. Hétfőtől kezdve néztük a hullákat. Mindenki fölismerhetetlen volt, tele földdel. És ha a földet levetted, lejött az arc vele. Istentelen szaguk volt. Már álmomban is alám tettek egy ilyen szörnyű hullát. Egész héten, minden nap néztük, de nem jött elő senki. Szombaton arra ébredtem, hogy negyvenfokos lázam van, szörnyen hányok, nem tudok lábra állni. Mityu egyedül ment. És ő találta meg őket. Legalább nem láttam a sajátjaimat így.

Először az apját találta meg, majd az anyját és az öccsét. Végül a papát. Azt mesélte, hogy a papa volt az egyetlen, aki tökéletesen fölismerhető volt. Csak a nagy bajusza volt olyan, mint egy műbajusz, el volt mozdulva. De egyébként teljesen épségben volt. És ott volt vele az ezüst nyelű botja.

Megkaptuk a noteszt, a tárcát, az átlőtt orvosi táskát, amiben az iratokon kívül mérget is találtunk, amit nem volt idejük bevenni, az ezüst nyelű botot. És hivatalos írást kaptunk mindenkiről: erőszakos halál, gyilkosság, tarkólövés. Ezek a szavak mindegyiken rajta vannak. Hát nem borzasztó? -- Több kiállításon bemutattam mindezeket.

Januárban gyilkolták meg őket, és egy évvel később, 1946. március tizenötödikén volt a temetésük. Kaptak a zsidó temetőben, Rákoskeresztúron két díszsírhelyet a mártírparcella első sorában. Csak arra emlékszem, hogy rabbi temette őket, és nagyon sokan voltak. Papa sírkövére mama nevét is ráírtuk.

A gyászjelentés szövege:

DR. GÁBOR GYÖRGY, JUDIT, MARIANNE gyermekei, GÁCH MARIANNE menyje, KOLLER GYÖRGY és RÓNAI MIHÁLY ANDRÁS vejei a maguk és elhurcolt édesanyjuk, illetve anyósuk, GÁBOR IGNÁCNÉ RAISS IZABELLA LUCIA nevében keserű árvaságuk minden gyászával jelentik, hogy drága édesapjuk, illetve apósuk, a legjobb lélek és a legderűsebb szellem, a magyar szó szerelmes

kutatója s a magyar ifjúság nemzedékeinek buzgó, áldozatos szívű nevelője,

GÁBOR IGNÁC

a Gábor-fiúnevelőintézet alapító igazgatója,

a cserkészetet megelőző Vándordiak-mozgalom

kezdeményezője,

az 1918-as "Forradalmi Könyvtár" és a "Népszerű

Zsidó Könyvtár alapítója,

a jeles műfordító s a magyar verstan és ritmus

elméletének nagynevű úttörője

életének 77-ik, boldog, szép házasságának 45-ik évében. 1945. január 15-én este nyilas géppisztolytól vértanúhalált halt.

1946. március 15-én, pénteken délután 3 órakor helyezük immár végső, örök nyugalomra a rákoskeresztúri zsidó temetőben, a Pesti Chevra Kadisa Szentegylet által adományozott díszsírhelyen.